

Írta: Dickmann Mátyás

A FŐVÁROSI GYERMEK- ÉS IFJÚSÁGVÉDŐ INTÉZET (GYIVI) TÖRTÉNETE

Az állami gyermekvédelem kifejezést kettős értelemben használjuk:

Tágabb értelemben az állami gyermekvédelem jelenti mindazoknak a gyermekvédelmi intézményeknek és intézkedéseknek összességét, amelyeket állami hatóságok, intézmények, hivatalok, szervek tartanak fenn, illetve fejtenek ki.

Szűkebb értelemben az állami gyermekvédelem kifejezés az államnak csak a gyermekvédő intézetek (korábban menhelyek), napjainkban a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok útján kifejtett gyermekvédelmi tevékenységet jelenti.

A gyakorlatban tehát, amikor gyermekvédelemről beszélünk, akkor ezen kifejezésen a mindenkori felügyeletet gyakorló minisztérium irányítása alá tartozó Gyermek- és Ifjúságvédő Intézetek által kifejtett tevékenységet értjük. Az elkövetkezőkből kiderül, hogy a két megközelítésnek szoros kölcsönhatása van, teljesen függetlenül egyik sem vizsgálható.

A Fővárosi Gyermek- és Ifjúságvédő Intézetnek (továbbiakban GYIVI), illetve jogelődjének a budapesti Állami Gyermekmenhelyeknek múltja közel 100 éves. Az 1901. VIII. te. 1. §-a kimondta, hogy a talált és elhagyottnak nyilvánított gyermekek védelmére Budapesten és az ország különböző vidékein állami gyermekmenhelyeket kell felállítani. E törvény alapján Nagy-Magyarországon összesen 18 gyermekmenhely épült fel, de a nagyszülősi menhelyet igen hamar megszüntették, úgyhogy az ország gyermekvédelmét 17 menhely bonyolította le. A trianoni békeszerződés következtében, minthogy a 17 menhely közül 9 az országtól elszakított területen volt, a csonka országnak, csak 8 ilyen intézménye maradt, éspedig: 2 a Duna és a Tisza közén, Budapesten és Kecskeméten; 3 a Dunántúlon Pécsen, Veszprémben és Szombathelyen; 3 a Tiszántúlon, Szegeden, Debrecenben és Gyulán. A trianoni Magyarország később 1926-ban Miskolcon újabb menhelyet létesített. Az egyes menhelyek élén gyermekgyógyász igazgató főorvos állt.

A magyar állami gyermekvédelem, így a budapesti állami gyermekvédelem kezdetét az 1898-as XXI. törvénytől kell számítanunk, mert ez a törvény mondta ki azt az elvet, hogy az elhagyott gyermekről az állam gondoskodik.

E törvény rendelkezett úgy, hogy az országos betegellátási alap, vagyis az államkincstár fedezi a talált és a hatóságilag elhagyottnak nyilvánított gyermekek után 7 éves korukig felmerülő gondozási költségeket. A törvény alkotása idején még nem voltak meg az állami gyermekmenhelyek, mert azoknak felállítását csak egy három évvel később hozott törvény, az 1901. évi VIII. te. az állami menhelyekről szóló törvény rendelte el. Nem sokkal később az 1901. XXI. te. közsegélyre szoruló, 7 éven felüli gyermekek gondozásáról rendelkezett, egyben a gondozási időt a gyermekek 15. életévének betöltéséig hosszabbította meg. A két törvény és a végrehajtásról szóló 111 903. BM sz. szabályzat kettős jelentőséggel bírt. Az egyik inkább elvi szempontból jelentős: a gyermekvédelem állami feladat, a másik pedig gyakorlati, ugyanis nagyon sok haladó, jó társadalmi kezdeményezés indult el, mely igaz, hogy lassan, de mégis előbbre vitte a főváros gyermekvédelmi ügyét.

Az állami gyermekvédelmi törvény adott volt, de a fővárosban még nem épült fel a menhely. A beutalt gyermekek a „Fehérkereszt Országos Lelenház Egyesületben” kaptak helyet ideiglenesen, de ugyanakkor a budapesti menhely kötelékébe tartoztak. 1903-ban a kötelékbe tartozó gyermekek száma már 5313 volt. A gyermekek döntő többsége nevelőszülői gondviselésbe került. Ha az adott időbeli országos viszonyokat vesszük

figyelembe, elmondható, hogy a fővárosi gyermekvédelem nemigen állt előkelő helyen. Jellemző, hogy a budapesti Állami Gyermekmenhely az ország 18 gyermekmenhelye közül utolsónak készült el, átadására 1907. július 23-án került sor Budapesten az Üllői út 86. szám alatt.

A menhelyek, így a budapesti menhely tevékenysége, hatásköre nem közigazgatási, hanem megközelítés szempontjából kedvező regionális területekre terjedt ki. Így a budapesti menhely fogadta a Székesfőváros, a Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye, Szolnok megye járszági falvainak, valamint Fejér megye bizonyos települései beutalt gyermekeit.

A budapesti gyermekmenhely úgy, mint az országos, a családi nevelés alapján működött. A kötelékébe tartozó gyermekek csak kivételesen és átmenetileg tartózkodtak a menhely épületében. A felvett gyermekek közül a betegek a menhely kórházába kerültek, az egészséges gyermekeket a menhely döntően vidéken, megbízható idegen gondviselőknél – úgynevezett nevelőszülőknél –, elsősorban gazdáknál, iparosoknál helyezte el. Az ellenőrzés megkönnyítése érdekében egy-egy községben több gyermeket helyeztek el, ezeket a községeket, ahová nagyobb számú gyermek került „telepeknek” nevezték. Telep céljára a menhely olyan községeket választott ki, melyek levegője egészséges, ivóvizük jó, és megfelelő vasúti közlekedése volt Budapesttel. Csak kivételes tehetségű és kitűnően tanuló gyermekek és csak akkor, ha a költségvetés megengedte, kerülhettek, tanulmányaik folytatása céljából tanintézetekbe. A testi, vagy szellemi fogyatékoságban szenvedő gyermekek is csak a lehetőség szerint kerülhettek gyógypedagógiai intézetekbe.

A menhelynek, mint napjainkban a Fővárosi TEGYESZ-nek, az volt a törekvése, hogy azok a gyermekek, akik árvaságra jutottak, vagy akiket hozzátartozói végleg elhagytak, azok a nevelőszülei családjában családtaggá váljanak. Olykor megtörtént, hogy a nevelőszülők örökbe fogadták a hozzájuk elhelyezett gyermeket.

1923-ban a Népjóléti Minisztérium a családvédelem és a családi összetartozás előmozdítása érdekében lehetővé tette, hogy az anyagi okból állami gondozásba utalt gyermekek közül azok, akiket hozzátartozóik keresésképtelensége miatt vettek fel a menhely kötelékébe meghagyhatók saját szülei, nagyszülei, közeli rokonaik gondozásában. Ebben a rendszerben a menhelyi felvétel csak formai volt, és „szegénysegélyezéssé” röviden gyermeksegélyezéssé alakult át.

A vér szerinti hozzátartozók a gyermekért gondozási díjat kaptak. A szegény családok, a beteg, munkanélküli szülők, a szegény özvegy anyák, a leányanyák tömegesen kérték gyermekeiknek a menhely kötelékébe való „formális” felvételét, mert az új rendszerben nem kellett gyermekeiktől elválni. Azonban az állandóan emelkedő létszámmal fokozódó kiadásokat a menhelyek, így a budapesti menhely költségvetése nem fedezhette. Ezért 1928-ban korlátozni, 1929-ben túlnyomó részben megszüntetni és 1931-ben végleg megszüntetni kellett a saját hozzátartozóknál való elhelyezést.

A menhely a nevelőszülőknél a náluk elhelyezett gyermekekért gondozási díjat fizetett.

Bár a belügyminiszter a gondozási díjat többször felemelte, ezek a gyermekek életkorától függően igen alacsonyok voltak. Ezek a gondozási díjak az 1942. évben kiadott 367.630/0942. BM rendelkezés szerint a következők:

A gyermek életkora	Gondozási díj összege (pengőben)
0-2 éves korig	19
2-7 éves korig	15
7-12 éves korig	14
12-15 éves korig	11

Összehasonlításként lássuk az idevonatkozó II. világháború utáni adatokat, pl. 1959-ben:

A gyermek életkora	Gondozási díj összege (forintban)
0-3 éves korig	200
3-6 éves korig	200
6-10 éves korig	160
10-14 éves korig	120
14-18 éves korig	80

Az összehasonlításból kitűnik, hogy szinte azonos volt a nevelőszülői tevékenység anyagi elismerése a két vizsgált időben, s még évtizedekig kellett várni e téren az értékítélet megváltozására.

A gondozási díjat a menhely igazgató főorvosa különleges okból másfélszeresre emelhetette. A pénzbeli juttatáson felül a gyermekek kétszer, ősszel és tavasszal téli és nyári ruházatot, éspedig alsó és felsőruhát, télikabátot és cipőt kaptak. A csecsemőket a menhely csecsemőkelengyével látta el.

A menhelybe való felvétel módját és a kiadás-, elbocsátás rendjét a 2000/1929. sz. népjóléti és munkaügyi minisztériumi rendelet szabályozta. A rendelet kimondta, hogy az állami gyermekmenhelybe való felvételre igénye van annak a gyermeknek, aki a 15. évet még nem haladta meg, és akit a hatóság anyagi, vagy erkölcsi okból elhagyottnak nyilvánított. Az elhagyottá nyilvánítási eljárás a gyámhatóságoknak, tehát első fokon az árvaszéknek a hatáskörébe tartozott. Egyedül Budapest székesfőváros árvaszékének volt meg az a joga, hogy az anyagi elhagyottá nyilvánítással a kerületi előljáráásokat is megbízhatta, az erkölcsi elhagyottság címén való elhagyottsági eljárást azonban magának fenttartotta. Ismert volt az ideiglenes felvétel és beutalás rendszere is. A menhely köteles volt felvenni azt a gyermeket, akinek létérdekét közvetlen veszély elhárítása céljából a járási főszolgabíró, a polgármester, Budapesten a kerületi előljáró, a rendőrség vagy a bíróság a menhelyet megkereste. A menhely maga is felvehette azt a gyermeket, akinek felvételére anyagi, vagy erkölcsi megmentése érdekében sürgős szükség van. Ez utóbbi rendelkezés lehetővé tette azt, hogy a menhely bármely időpontban, tehát amikor a korábban említett hatósági szervek hivatalos órái megszűnnek, vagy éjnek idején is befogadhassa a fedél nélkül maradt és halaszthatatlan védelemre szoruló gyermeket.

A menhelyből való kiadási (elbocsátási) eljárás az oda való beutalási eljárással hasonló módon történt.

A 2000/1925. sz. rendeletnek igen fontos és helyes újítása volt, hogy az árvaszék javaslatára a miniszter a menhelybe felvett gyermek gondozási idejét 18. évének betöltéséig kivételesen meghosszabbíthatta, ha ez akár a gyermek testi, vagy szellemi fogyatékosága miatt, akár a gyermek érdekében más fontos ok miatt kívánatos volt. A más fontos ok a kiváló tehetségű és szorgalmasan tanuló középiskolás és szakiskolás gyermekekre vonatkozott, lehetővé téve számukra, hogy középfokú tanulmányaikat befejezhessék. A budapesti Állami Menhely működésének vázlatos felelevenítése során meg kell emlékezni arról, hogy a II. világháború során, amikor az ország egy része már hadműveleti területté vált, de még Budapestet nem érte el, a budapesti menhely elsődlegesen a légitámadások elkerülése érdekében a kezelésében lévő balatoni objektumba települt ki, mint utólag kiderült a harcok súlyosságát tekintve a legexponáltabb vidékre. A jelentős károk mellett pótolhatatlan veszteség érte ekkor a menhely irattárát, hiszen még az el nem pusztult iratok jelentős része is hiányosan és ömlesztett állapotban, jóval a háború befejezése után került

vissza. Az iktató, a mutató könyvek jelentős megsemmisülése, az addig mintegy 200 000 gondviselt nyilvántartását tette bizonytalanná. Megmutatkozott ez számos alkalommal, de különösen 1953-ban a személyi igazolvány bevezetésekor, amikor a korabeli munkatársak elmondása szerint több száz volt állami gondozottnak a GYIVI nem tudott előéletükről, származásukról hiteles felvilágosítást vagy igazolást adni.

Az országban a Dunántúlon is befejeződött a háború, így a budapesti menhely is visszatelepült székhelyére az Üllői út 86. szám alá, ahol már új névvel: „Gyermekvédő Intézetként” kezdte el, illetve folytatta működését, megőrizve korábbi szervezettségét, tehát ellátta Budapesten kívül Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye, és a korábban már említett régiók gyermekvédelmi feladatait. A gyermekek felvétele változatlanul a fokozatosan gyermekgyógyászati feladatokat ellátó intézetben történt. A beteg gyermekek a kórház részlegében maradtak, az egészséges gyermekek vizsgálatukat követően az intézet ügynevezett transzport osztályára kerültek, ahonnan fokozatosan történt tartós elhelyezésük zömmel nevelőszülőkhöz.

1950-től átszerveződött a korábbi gyermekvédelmi rendszer, így a korábbi menhelyi struktúra is. A tanácsokról szóló törvény megszüntette az árvaszékeket, jogvítás ügyekben gyakorolt hatáskörüket a végrehajtó bizottságokra ruházta. A gyakorlatban ez azt eredményezte, hogy mind a hatósági, mind az intézményes gyermekvédelem a tanácsok irányítása alá került.

Mind a 8, így a budapesti Gyermekmenhely is kórházi szervezettségű intézmény volt, így ezek transzport részlegeiből „Átmeneti Otthon” néven alakultak ki a menhelyek jogutódjai, későbbi nevükön a GYIVI-k. Az átmeneti otthonok a megyei tanácsok, így a budapesti átmeneti otthon a Pest megyei Tanács felügyelete, irányítása és költségvetésébe került. Önálló költségvetése nem volt, a tanács heti, illetve eseti ellátmánnyal fedezte működését, dolgozói is a megyei tanács szakigazgatásának állományába tartoztak, bérüket is onnan folyósították. A nagyarányú beutalások eredményeként az Üllői út 86. szám alatt működő átmeneti otthon ügynevezett otthon részlege fogadóképtelenné vált, ezért a részleg a Budapest I. ker. Donát utcába költözött, s csak ezt követően az 1950-es évek legelején került jelenlegi helyére, a Budapest VIII. ker. Alföldi u. 9-11. szám alá. A felvételi iroda s az adminisztráció azonban változatlanul az Üllői út 86. szám alatt működött, teljesen elkülönülve és önálló igazgató vezetése alatt.

Az Alföldi utcai objektum a háború előtt és azt követően szegényház, illetve szociális otthon volt, gyermekek megfelelő elhelyezésére alig alkalmas állapotban. Hatalmas betonlábazatú termei otthonos körülményeket semmiképp nem biztosíthattak a gyermekeknek. Az otthon még csak elfogadható konyhával sem rendelkezett, a főzést egy 3 üstből álló ún. „lacikonyha” biztosította.

A rossz tárgyi feltételek mellett egyéb körülmények is nehezítették a pest megyei Átmeneti Otthon helyzetét. A 2/1952. sz. BM valamint a 7/1952. IM sz. rendeletek lehetővé tették, hogy a javítónevelésre utalt fiatalkorúakat és az utcán őrizetbe vett csavargó fiatalkorúakat az átmeneti otthonokba kellett szállítani, s további intézkedésekig ott kellett róluk gondoskodni.

Előremutatónak kell értékelni e két rendeletet, melyek, ha részben is, de először terjesztették ki a gondoskodás körét a gyermekek 18. életévéig. A két rendeletet követően azonban súlyos helyzet alakult ki az átmeneti otthonban. A fiatalkorú csavargó, bűnelkövető fiúk és lányok összekerültek az egyéb okok miatt állami gondozásba került gyermekekkel. Nagy nehézség után sikerült a vezetésnek ezen fiatalok számára külön ifjúsági részleget létrehozni, egyet a fiúk és egyet a lányok részére a Kozma, illetve a Madarász utcában.

Bár a gondok jelentős része a gyermekotthoni férőhelyek hiányából adódott, 1952-ben láthatóvá vált, hogy az Átmeneti Otthont fenntartó Pest megyei Tanács nem képes a két közigazgatási egység (Főváros és Pest megye) gyermekvédelmi feladatait ellátni. 1952 őszén az amúgy is szűkös személyi létszámot 8 fővel, az adminisztratív létszámot 75%-kal csökkentette. Indokolt volt tehát, hogy 1953. január 1-jével a Pest megyei Tanács és a Fővárosi Tanács megegyezése után az utóbbi átvette a megyétől az Átmeneti Otthont, megőrizve annak korábbi regionális feladatait. Az intézmény neve 1953. január 1-jével Fővárosi Gyermekotthon lett. A Fővárosi Tanács a korábban elbocsátott dolgozókat azonnal reaktíválta, és hozzákezdett az Alföldi utcai objektum korszerűsítéséhez. Megvette a korábban a szakszervezet tulajdonában levő Alföldi utca 13. szám alatti ingatlant, s ezzel lehetővé tette a már teljesen kórházasított, de még mindig az Üllői út 86. szám alatt működő a gyermekotthon adminisztratív részlegének elhelyezését. Megkezdődött az Alföldi utca 9-13. épülettömb szinte napjainkig tartó korszerűsítése, felújítása. Ennek említésre méltó állomásai: 1955-56-ban felépült a modern konyha, a gyermekek és a dolgozók részére az ebédlő, majd a mosókonyha, kialakultak az ügyfélfogadásra alkalmas irodahelységek, a bejáratú porta, megoldódott az egészségügyi részleg megfelelő elhelyezése, s végezetül 1992-ben, 1994-ben két épületrészre húzott emeletráépítés lehetővé tette a napról-napra növekedő igazgatási és adminisztratív egységek kielégítőnek mondható elhelyezését.

Új korszak kezdődött a „házasságról, a családról és a gyámságról” címet viselő többszöri módosítással, de még mind a mai napig hatályban lévő 1952. évi IV. törvénnyel. Ez a törvény és a hozzákapcsolódó rendeletek már egy korszerű gyermekvédelmi munka igényét és körvonalát fogalmazták meg, s új feladatokat róttak mind a hatóságokra, mind a gyermekvédelmi intézményekre, elsősorban a Gyermekvédő Otthonokra. Az állami védelem korhatárát a törvény a gyermekek 18. életévének betöltéséig terjesztette ki, s ugyancsak törvényileg szabályozta az intézeti gyámság jogintézményét. Eltörölte az „elhagyottság” rendszerét (csak az elnevezést), s az állami gondozásba vételi okok sorába beiktatta az egészségi okot is. Fogycikkossága volt a törvénynek, hogy valamennyi okból (anyagi, erkölcsi, egészségügyi) állami gondozásba kerülésnél az okok kialakulásában vétlen szülők szülői felügyeleti jogát szüneteltette.

Sok bírálat érte, és még napjainkban is tart a vita az intézeti gyámság intézményéről. Ennek elemzése egy külön dolgotra tartozna. Tény az, hogy az intézeti gyámságból adódó feladatnak, elsősorban a gyámoltak vagyoni érdekvédelmének, a fővárosi gyermekotthon a szakellátottság hiánya miatt maradéktalanul nem tudott megfelelni, ahogy a többi sem. Ezt felismerve a jogalkotás az 50/1954. MT sz. rendelet 3. §./2/ bekezdésével úgy rendelkezett, hogy az intézeti gyámság alá került gyermek vagyonának kezelésére a gyámhatóság köteles eseti gondnokot kirendelni. 1974-ben az 1/1974. OM sz. rendelet az intézeti gyám vagyonkezelési kötelezettsége alóli felmentését már csak lehetővé tesz, tehát a korábbi kogens rendelkezés hatályát veszítette.

1954-ben a legfelsőbb szinten is történt előrelépés: 211/0954. MT határozat szabályozta a gyermekvédelem egyes szervezeti kérdéseit. A hatósági és intézményes gyermekvédelem igazgatását és felügyeletét az oktatási miniszter feladatává tette. Kimondta továbbá, hogy valamennyi megyének. Pest megye kivételével, külön gyermekvédelmi otthont kell felállítania, és ezeket 3 éven aluli gyermekek befogadására is alkalmassá kell tennie. (Ez egyébként a fővárosban a mai napig nem történt meg.) A továbbiakban a határozat úgy rendelkezett, hogy az 1955/56-os tanévtől kezdődően az Oktatási Minisztérium felügyelete alá tartozó gyermekotthonok férőhelyeit 80%-ban állami gondozásba vett gyermekekkel kell betelepíteni.

Sajnos a határozat végrehajtása csak vontatottan indult meg. Lassú volt a megyei gyermekvédő otthonok kialakítása, s akadozva indult meg a fővárosi gyermekotthonok beindítása is. Az állami gondozott gyermekek tartós, gyermekotthonokban való elhelyezését kezdetben az Oktatási Minisztérium bonyolította, majd a fővárosi gyermekotthonok és a fővárosi Gyermekvédő Otthon felügyeletét ellátó Fővárosi Tanács Oktatási Osztálya végezte. A gyakorlatban, mivel akkoriban személyiségvizsgálat nem létezett, ez úgy történt, hogy az oktatási osztály egy munkatársa, valamint a befogadó gyermekotthon igazgatója, ránézéssel alapon, mintegy rámutatva egy-egy gyermekre döntöttek a befogadásról, azaz arról, hogy a gyermek melyik otthonba kerüljön.

A gyermekotthonok iskolai, tehát osztályokhoz és ezen belül osztálylétszámhoz kötődő intézmények voltak. Ez a körülmény nem csak a gyermek fejlődését zavarta, az adott gyermekotthon gazdaságos működését akadályozta, de a Gyermekvédő Otthon elhelyezési gondjait is nehezítette. Az egyre növekvő állami gondozásba vételek, a gyermekotthonok fogadóképtelensége szinte tarthatatlan helyzetet teremtettek az Alföldi utcai objektumban. A fővárosi vezetésnek tehát lépnie kellett. Új gyermekvédő otthon építése, jóllehet ez több ötéves tervezésnél számításban volt, csak terv és óhaj maradt. Tűzoltó munkára volt csak lehetőség, az Alföldi utca tehermentesítése érdekében.

1961-ben a Budapest III. ker. Szel utca 11. szám alatti épületbe került a felvételi iroda, és ugyanez az épület biztosította a leányok és kis létszámú óvodás gyermekek ügynevezett átmeneti gondviselését. A fővárosi vezetés döntése során 1961-1972 között az Alföldi utca ügynevezett átmeneti otthon részlegének segítése és kiegészítése céljából a Lóránt utcai, a Cinege úti, a Villám utcai, a Mező I. úti, a Szlávy utcai és a Diószegi utcai otthonokat is a Gyermekvédő Otthon átmeneti otthoni feladataival bízta meg az Oktatási Osztály.

Az 1950-es évek végén megalakult főtí Gyermekváros a fővárosi gyermekvédelem számára előnyt nem jelentett. A gyermekváros megalakulását követően országos benépesítésű intézmény volt, és a minisztérium irányítását és felügyeletét élvezte. A gyermekváros gondviselői ugyanakkor a fővárosi Gyermekvédő Otthon létszámába és intézeti gyámsága alá tartoztak, növelve annak nyilvántartási, intézeti gyámi és adminisztratív feladatait.

1964-től lényeges változások következtek be a fővárosi Gyermekvédő Otthonban is:

Megváltozott az intézmény neve, Fővárosi Gyermek- és Ifjúságvédő Intézetre (GYIVI), a köztudatban, a szakmán kívül még napjainkban is így nevezik. Ugyancsak 1964-re esett, hogy utolsónak megalakult a Pest Megyei GYIVI is, de a 0-3 éves gyermekek a megyei csecsemőotthoni hálózat hiányában, változatlanul a Fővárosi GYIVI létszámában maradtak, s ugyancsak a Fővárosi GYIVI fogadta a megyéből beutalásra került 0-3 éves korú gyermekeket is. A Pest megyei GYIVI megalakulásával lényegesen csökkent a budapesti GYIVI kötelékébe tartozó gyermekek száma. Kivált a budapesti GYIVI kötelékéből a főtí Gyermekváros, s a megyei GYIVI létszámába kerültek a megye területén nevelőszülőknél élő gyermekek. A Fővárosi GYIVI létszámába tartozó gyermekek száma 2000 fővel csökkent. Szükség is volt erre a létszámcsökkenésre, hiszen a Fővárosi GYIVI létszámába 1963 végén már 9459 gyermek tartozott. Visszaemlékezve a Főváros és Pest megye együttműködésére elmondható, hogy az nemigen volt harmonikus. Az adott időben Pest megye 6 városa, 9 járása és az ideiglenes hatályú beutalással feljogosított közel másfélszáz községe, szemben a főváros gyámhatóságával, minden korlátozás nélkül utalták be a gyermekeket a Fővárosi GYIVI-be.

A Pest megyei GYIVI megalakulása, valamint a Fővárosi GYIVI átmeneti otthonának enyhítésére tett intézkedések némiképp enyhítették ugyan az Alföldi utca gondjait, de számottevő előrelépést nem hoztak.

Ilyen körülmények közepette érte a fővárosi gyermekvédelmet, ezen belül a Fővárosi GYIVI-t a KNEB 1964-es, majd 1967. évi vizsgálata. E vizsgálatok rámutattak mind a fővárosi gyermekvédelem, mind a Fővárosi GYIVI szervezeti, szerkezeti, anyagi és technikai hiányosságaira. A vizsgálatot követően a Fővárosi Tanácsülés jelentős határozatokat hozott. Többek között kimondta, hogy a GYIVI-be befogadott gyermekeket személyiségállapotuknak, mentális és neveltségi szintjüknek megfelelő, a főváros által fenntartott, differenciált otthonokban kell elhelyezni. A zártság és az elhelyezési gondok enyhítésére a főváros megszüntette az otthonok belső iskoláinak zömét, ezáltal a férőhely lehetőségei bővültek.

A határozat a GYIVI-t is érintette. A GYIVI szervezeti egysége kibővült egy pszichológusokból álló új csoporttal, az ún. Vizsgáló és Elhelyezési Csoporttal. E csoport a gyermekek személyiségvizsgálatán túl ellátta a gyermekotthonokban élő iskolaköteles korú gyermekek iskolaérettségi vizsgálatát is.

A GYIVI szervezeti egységei a következők lettek: Nyilvántartási és Gyámsági, Vizsgáló és Elhelyezési, Nevelőszülői Felügyeleti, Átmeneti Otthoni és Gazdasági Csoportok.

A tanácsülés határozatát követően 860 férőhellyel bővült a fővárosi gyermekotthoni hálózat. Lehetővé vált a testvér gyermekek többségének együttes elhelyezése. A differenciálás eredményeként kialakultak az ún. normál, a neurotikus, a nehezen nevelhető, a túlkoros fiú és leány, valamint dolgozó fiatalok otthonai.

A Fővárosi GYIVI létszámába tartozó gyermekek 1971. évi elhelyezését az alábbi táblázat mutatja be:

Elhelyezési hely	Létszám
GYIVI átmeneti otthonaiban	380
Kórházban	23
Gyógypedagógiai otthonban	577
Gyógyintézetben	152
Csecsemőotthonban	1145
Gyermekotthonokban	3202
Diákotthonokban	90
Nevelőszülőknél	624
Saját szülőknél	252
Szakt munkásképző otthonokban	281
Ifjómunkás otthonokban	618
Egyéb intézetben	247
Összesen	7591

1970-ben a magyar gyermekvédelem egy régi adósságát törlesztette. Ismeretes, hogy 2/1952. BM sz. rendelet megszüntette a fiatalkorúak pártfogó felügyeletének hatósági rendszerét. A művelődésügyi miniszter a 131/1970. sz. utasításával újból bevezette a hivatásos pártfogó felügyelet rendszerét. Az utasítás kimondta, hogy a hivatásos pártfogók közvetlen irányítása, működési területük kijelölése, továbbképzésük Budapesten a Fővárosi GYIVI igazgatójának feladata. Ennek során a GYIVI szervezete egy új egységgel (csoporttal) bővült. A csoport tevékenysége évente kb. 1000-1300 fiatalkorúval való pedagógiai és nevelési foglalkozást jelentett 1997-ig, amikortól a pártfogó felügyelet ellátása és irányítása a fővárosi másodfokú gyámhivatal hatáskörébe került. 1974-ben módosult a Családjogi törvény. E módosítás a családok védelmét és a szülői felelősség megerősítését

célozta. A gondoskodási formák rendszerén belül meghagyta ugyan az állami gondozásba vételt, de új gondozási formákat vezetett be, mégpedig az intézeti elhelyezést és a rendszeres nevelési segélyezést. Az előzőnél a nem vétkes, de rászoruló szülők számára, azok szülői felügyeleti jogának korlátozása nélkül, lehetőséget teremtett gyermekük gyermekotthoni elhelyezésére, az utóbbinál pedig a gyermeket a családban hagyva pénzügyi juttatással segítette a szülőket. E két gondozási forma bevezetése ismét megnövelte és szélesebb körűvé tette a GYIVI feladatát, s tevékenysége szinte egységbe olvadt a hatósági gyermekvédelemmel.

A két új gondozási formában részesülő gyermekek száma kezdettől fogva óriási eltérést mutatott. Az intézeti elhelyezésben részesülő kiskorúak száma a gondozási forma bevezetésétől végig igen alacsony volt és nem érte el a 350-550 főt. A rendszeres nevelési segélyben részesülő gyermekek száma viszont dinamikusan nőtt. A gondozási forma bevezetésétől, tehát 1974-től 10 év alatt 1985-re már 5000-re, majd 1987-re pedig 7438-ra emelkedett.

1970-es években érezhetővé vált, hogy a GYIVI ellátandó feladatai kiszélesedtek. Ez, valamint a feladatok ellátása során beáramló hatalmas információs adat hasznosítása szükségessé vált. Ez a felismerés eredményezte, hogy a Fővárosi GYIVI-ben először létrejött egy kis létszámú, ún. Elemző- és Módszertani Csoport. A csoport feladata olyan felmérések, elemzések és vizsgálatok folytatása lett, melynek segítségével érthetőbbé és világosabbá váltak, valamint számszerűen is felderíthetőek lettek a veszélyeztetettség okai, körülményei, típusai és kísérő jelenségei. E csoportnak, mint önálló csoportnak nem volt hosszú az élete, mert ahogy a GYIVI más csoportjai a szakellátottság tekintetében megerősödtek, maguk is egyenként alkalmassá váltak az elemző és a tendenciákat feltáró tevékenységekre.

Az 1985-ös évhez fűződik, hogy a GYM-ben először kísérleti céllal elindult a családgondozás. A kísérleti tevékenység ennek szükségességét igazolta. Megalakult tehát új egységként az ún. Családgondozói Csoport. A csoport feladata, hogy tájékoztató, nevelő és felvilágosító tevékenységgel ébren tartsák a szülői felelősségérzetet, és a szülők és a gyermekek kapcsolattartásának kiépítésével elősegítsék, hogy a gyermekek mielőbb visszakerülhessenek szüleik otthonába. Közreműködik így a csoport a családok rendeződési folyamatában.

1986-ban módosult a már korábban 1974-ben is módosított Családjogi törvény. A törvény megszüntette a több mint 80 éven keresztül tartott állami gondozás elnevezést, és a szülői felügyelet jogkörébe tartozó egyes részjogosítványok meghagyásának mértékétől függően új elnevezéssel háromfokú bentlakásos elhelyezést vezetett be az állami gondoskodásban részesülő gyermekek számára. A törvény végrehajtási rendelete előírta a kötelekben szereplő gyermekek beutalási minőségének felülvizsgálatát. Ez azt eredményezte, hogy a Fővárosi GYIVI a gyámhatóságokkal együttműködve 3986 gyermek felülvizsgálatában vett részt. A felülvizsgálat másfél évig tartott, s csupán elenyésző létszámcsökkenéssel járt. 1988 év végén a GYIVI létszámába tartozó gyermekek közül 2875-en intézeti és 328-an állami nevelésbe, mint új elnevezésű gondozási formába kerültek. Az intézeti nevelt gyermekek szülei szülői felügyeleti jogának meghagyására csak elenyésző számban került sor. Az 1986-os törvényi módosítás kapcsán a végrehajtási rendelet (12/1987. MM) a GYIVI feladatköréből kivette, és kizárólag a gyámhatóságok hatáskörébe utalta a rendszeres nevelési segélyezéssel járó feladatok ellátását, így a kiutalt segélyek rendeltetésszerű felhasználásának ellenőrzését, valamint a segélyek folyósítását. Az imént említett feladatelvonás a GYIVI-ben munkaerő átcsoportosításra adott lehetőséget, többek között ez tette lehetővé, hogy a GYIVI szervezettségében létrejöhetett egy kis létszámú, ún.

Szakértői Csoport. A GYIVI e csoport tevékenységével a gyermekek családi körülményeit is feltárva hathatós segítséget nyújtott a gyámhatóságoknak, s részt vett az elsősorban az ideiglenes hatállyal beutalt gyermekek beutalási minősítésének és a gondozási forma meghatározásának megállapításában.

Hazánkban az 1986-os évhez fűződik a nevelőszülői tevékenységnek munkaviszonykénti elismerése. A 28/1986. MM sz. rendelet a hivatásos nevelőszülők működtetését 1986. szeptember 1-jétől tette lehetővé. Megemlítendő, hogy a Fővárosi GYIVI volt hazánkban az első, amely úttörő szerepet vállalt, és a felügyeleti hatóság engedélyével, a jogszabályt két évvel megelőzően, kísérletként lehetőséget kapott a hivatásos nevelőszülői foglalkozás beindítására. Ez az új gondviselési forma hamar népszerűvé vált. 1990-ben hazánkban az 5500 nevelőszülői családból 300 már hivatásos nevelőszülői család volt. A Fővárosi GYIVI például 1995-ben 134 gyermek gondviselését hivatásos nevelőszülőknél biztosította.

1986-ban a GYIVI egy ügyintézővel bevezette a „Volt állami gondozottak Tanácsadó Szolgálatát” abból a célból, hogy tanácsadással segítséget adjon a volt állami gondozottaknak mindennapos életükben felmerülő ügyes-bajos dolgaik megoldásához. E szolgálat rávilágított arra, hogy a volt állami gondozottak, némelyikük már családos, vagy leányanya, anyagilag és egészségileg súlyosan veszélyeztetett, elsődlegesen nem tanácsadásra, hanem munkavállalásuk előmozdítására, elsősorban lakhatásuk megoldására, döntően tehát létfenntartásuk biztosítására szorulnak. Ezt felismerve a GYIVI-ben 1989-től „Utcai Gondozó Szolgálat” néven új szervezeti egység kezdte meg működését. A szolgálat kezdeti tevékenysége az ún. „utca-lakók” felderítésén, életkörülményeikre vonatkozó adatgyűjtésen túl, azok hideg és meleg ételmezésére szorítkozhatott. A GYIVI I. sz. és II. sz. Átmeneti Otthonai az évtizedes gyakorlatot folytatva, egy-egy kritikus helyzetbe került fiataalt, pár napra fizikai és lelki állapotának stabilizálása céljából, most már a szolgálat kezdeményezésére is befogadott. Ezek az esetek azonban csak sürgették a probléma intézményes megoldását.

A GYIVI tehát fokozatosan, legelőször az I. sz. Átmeneti Otthonában, majd a kezelésébe került ingatlanokban, az alábbi, különböző szállást adó egységeket alakította ki.

1. Alföldi utca 9-13. sz. alatt négy család (apa, anya, + két gyermek) részére
2. Teleki tér 8-9/b szám alatt egy lakásban négy anya + gyerekek részére
3. Bartók B. út 86. szám alatt egy lakásban két egész család részére
4. Erzsébet királyné útja 6. szám alatt két egész család részére
5. Erzsébet királyné útja 6. szám alatt Férfi Szállás 25 fiatal felnőtt részére.

Az 1-4-ig felsorolt lakóhelyekben elhelyezettek tartózkodási ideje hat hónap, mely egyszer három hónapra meghosszabbítható.

Négy évig tartott az az állapot, amíg a szülői felügyeleti jogba tartozó egyes jogosítványok az intézeti nevelésbe vett gyermekek szüleit megillettek. A módosítás szerint szünetel a szülői felügyelet, ha a gyámhatóság a gyermeket intézeti nevelésbe veszi. 1990-be a GYIVI létszámában 2671 intézeti nevelt és 415 állami nevelt, tehát összesen 3086 gyermek állt intézeti gyámság alatt. Ekkorra a GYIVI intézeti gyámságból adódó feladatai maradéktalan ellátására a folyamatosan munkába álló jogi képesítésű szakembereivel alkalmassá vált. Ugyancsak, ha olykor nem is gördülékenyen, de stabilizálódott a GYIVI valamennyi egységének létszáma és személyi körülménye.

Megkezdődött a GYIVI valamennyi egységét érintő korszerűsítés. Az ügyintézői szobák új bútorzatot kaptak, megteremtődtek az ügyfélfogadás kulturált feltételei. Számítógépek rendszerbe állításával kialakult a korszerű nyilvántartási rendszer. Naprakész adatszolgáltatást biztosít a GYIVI létszámába tartozó gyermekekről, azok gondozási

formájáról, vagyoni helyzetéről (árvaellátásuk, családi pótlékuk stb.) az ügyekben eljárni illetékes gyámhatóságokról.

Az 1990-es évek derekára a Fővárosi GYIVI mind szervezeti, mind személyi és tárgyi adottságainál fogva az adott időben feladatkörébe utaltak megoldására alkalmassá vált. Így 1997 év őszétől kisebb szervezeti módosítással nevét „Budapest Főváros Önkormányzatának Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatára” elnevezésre változtatva zökkenőmentesen folytathatta, illetve kezdhette el az 1997. évi XXXI. törvénnyel hatáskörébe utalt új feladatok ellátását.